ה) ובמשנה שבמשניות

וברי"ף איתא ולמה], ב) ב"ק ס: תענית י. ע"ש,

ג) מגילה כ:, ד) [דתניא],

ה) ול"ל לאחר ד"ה בודקין],

ו) בע"י: הוא, ז) [בראשית

ל], ל) [לף ב:], ע) עי׳

רש"א, י) [כדתניא], ל) [וע"ע תוס' יבמות עא.

ד"ה והני מוליוז.

תורה אור השלם

1. הַבּּקֶר אוֹר וְהָאֲנָשִׁים

שַּקְחוּ הַמָּח וְהַמּת יהָם: בראשית מד ג 2. וּכְאוֹר בּקֶּר יוְרַח שָׁמָשׁ בּקֶר לֹא עָבוֹת מִצְּהָר מִמְּטָר דָּשָׁא מֵאָרָץ: שמואל ב כג ד מַאָּרָץ: שמואל ב כג ד

. 3. ויקרא אלהים לאור

יוֹם וְלַחֹשֶׁךְ קָרָא לְיְלָה וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר יוֹם וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר יוֹם

ַבָּאָטּה. 4. הַלְלוּהוּ שֶׁמֶשׁ וְיָרֵחַ הַלְלוּהוּ כָּל כּוֹכְבֵי אוֹר:

ז. הַלְלוּהוּ כָל מַלְאָכִיו הַלְלוּהוּ כָּל צְבָאָיוּ:

6. לְאוֹר יָקוּם רוֹצֵחַ יִקְטָל עָנִי וְאָבְיוֹן וּבַלַיְלָה יְהָי כָגַנָּב: איוב כד יד

גליון הש"ם

גם' ור"י אומר לילי. עי׳ תוי"ט תרומות פ"ח מ"ג:

רש"י ד"ה בכי מוב וכו' מפני החיות ומפני הלסמים. עיין יומא כא

ת"ח ברם"י ל"ה היולם יחידי: תום' ד"ה אור לי"ד ובו' שלא יבא לאבלו. ע" לקמן י ע"ב

מוס׳ ד״ה ואם לא בדק:

הגהות מהר"י

לנדא

[h] גמרא דתנן הנודר מן האור. אין זה לא משנה ולא

:נרייתא (ועי' לל"ח)

מוסף רש"י

לעולם יכנס אדם בכי

טוב ריצא בכי טוב. נעוד חמה זורחת ילין נמלון ולא ימתין עד

שתחשך, ולבקר לא ישכים לגאת עד שיאיר. כי טוב לישנא מעליא, האור כי

טוב, כלומר טוב הוא ללאת בו וליכנס בו מפני המזיקין והליסטין (ב"ק ס:) אי נמי

שלא יפול בבורות ובקעים

שנח יפול בבורות ובקשים שבעיר, ושלא יעלילו עליו עלילות מרגל אתה או גנב

בראשית א ה

תהלים קמח ג

תהלים קמח ב

מֵאָרֶץ:

:אחר

שָׁלְחוּ הַמֶּה וַחֲמֹרֵיהֶם:

718

אלארבעה עשר בודקין את החמץ לאור הנר

כל מקום שאין מכניסין בו חמץ אין צריך

בדיקה שובמה אמרו ב' שורות במרתף מקום

שמכניסין בו חמץ בית שמאי אומרים ב'

שורות על פני כל המרתף ובית הלל אומרים

שתי שורות החיצונות שהן העליונות:

גב׳ מאי אור רב הונא אמר נגהי ∘ורב יהודה

אמר לילי קא סלקא דעתך דמאן דאמר נגהי נגהי ממש ומאן דאמר לילי לילי ממש מיתיבי

יהבקר אור והאנשים שולחו אלמא אור

יממא הוא מי כתיב האור בקר הבקר אור

כתיב כמאן דאמר צפרא נהר וכדרב יהודה

שבוחי שאינן מאירין לא בעו שבוחי והא

כתיב זהללוהו כל צבאיו אלא הא קמ"ל

דאור דכוכבים נמי אור הוא למאי נפקא

מינה לנודר מן האור יו (דתנן) ויו הנודר מן האור

אסור באורן של כוכבים מיתיבי ילאור יקום רוצח יקטל עני ואביון ובלילה יהי כגנב

(דף כ:) דמעלות השחר יום הוא דכתיב ואנחנו עושים במלאכה מעלות השחר עד לאת הכוכבים ואומר והיה לנו הלילה משמר

והיום מלאכה ומהתם נמי מוכח דעד לאת הכוכבים יום הוא ולא קשה מההוא קרא לתנאי דפרק במה מדליקין (דף לד: ולה.) דקאמר

ר' יהודה משחשקע החמה כל זמן שפני מזרח מאדימין ואיכא למאן דאמר התם שני חלקי מיל שהוא לפי הנראה שעה גדולה לפני לאת הכוכבים דאין אנו בקיאין בלאת הכוכבים כדאמר התם לא כוכבים גדולים הנראין ביום ולא כוכבים קטנים הנראין בלילה אלא בינונים ™: י (בדרנד) הגודר מן האור. מיהו היכא דלשון בני אדם אינו כלשון המקרא אזלינן אחר לשון בני אדם כדאמרינן בערכין (ד' יע:) גבי האומר משקל ידי עלי מדאורייתא קיבורת כולה בנדרים הלך אחר לשון בני אדם דהיינו עד האליל שים:

אוך לארבעה עשר בודקין את החמץ. פ״ה שלא לעצור עליו

בגמ' (דף ו:) הבודק לריך שיבטל ומדאורייתא בביטול בעלמא סגיא

אמאי הצריכו חכמים בדיקה כלל ונראה לר"י דאע"ג דסגי בביטול

בבל יראה ובל ימלא וקשה לר"י כיון דלריך ביטול כדאמר

בעלמא החמירו חכמים לבדוק חמץ

ולבערו "שלא יבא לאכלו וכן משמע

לקמן (דף י:) דבעי רבא ככר בשמי

הורה וכו׳ או דלמא זימנין דנפל

ואתי למיכליה ב והטעם שהחמירו כאן

טפי מבשאר איסורי הנאה שלא

הלריכו לבערם משום דחמץ מותר

כל השנה ולא נאסר רק בפסח ולא

בדילי מיניה כדחמר לקמן (דף יא.)

ולא דמי לבשר בחלב וערלה וכלאי

הכרם שאיסורם נוהג איסור עולם

ש ונזיר נמי איסוריה שרי לאחריני גאי

נמי שאני חמץ שהחמירה בו תורה

לעבור בבל יראה ובל ימנא™ החמירו

חכמים לבדוק ולבערו אפילו היכא

דביטלו משום דילמה אתי למיכליה

ונראה לרשב"א דאפילו לפי טעם

האחרון ל"ל דהחמירו חכמים בכל

חמן אפי׳ בחמן נוקשה ועל ידי

תערובת אף על גב דליכא בל יראה

לפר"ת ברים אלו עוברין (דף מב.)

דהא אמר שיאור ישרף והיינו חמך

נוקשה כדמוכח התם ואיכא למ"ד

נמי התם דכ"ש חמץ גמור על ידי

תערובת משמע דחסור להשהותו

דאי מותר להשהותו אמאי ישרף

ישהה אותו עד אחר הפסח ויהא

מותר אפילו לרבי יהודה דלא אסר

רבי יהודה חמץ אחר הפסח אלא

בחמץ גמור דחיכה ג' קרחי לחוך

זמנו ולפני זמנו ולחחר זמנו (לקמן

דף כח:) אבל בנוקשה דליכא אלא חד

קרא ה אפי׳ ר׳ יהודה מודה:

לא פלקא דעתך מ"ד נגהי וכו'.

דאמר נגהי דלא קאי הכי ואגב

אורחיה נקט נמי לילי ממשו ומש״ה

אין לשבש הספרים:

ובדרב יהודה. לא קאי אמאי

נהר אלא מילחא באפי נפשה היא

ומפרש מה השמיענו הפסוק לכ"ע:

יכנם בכי מוב. אור"י דנפרק

דטעם הוי משום מזיקין דמפיק ליה

התם מלא תלאו איש מפתח ביתו

וקרא משום מזיקין קא מזהיר

דמפקינן מיניה התם כיון שניתן רשות

למשחית וכו' ולפי זה אפילו מעירו

אדם לריך ליזהר שילא בכי טוב והא דנקט כניסה תחלה חהיינו משום

דאורחא דגמרא למינקט הכי כמו מטפס ועולה ומטפס ויורד בפרק

עושין פסין (דף כא.) ל דנקט עליה תחלה ובפ׳ במה מדליקין (דף לד:)

בין השמשות כהרף עין זה נכנס וזה יולא וקשה הא דריש רב יהודה

הא דרשה גופה מקרא אחרינא דלא תלאו בפרק הכונס (דף ס. ושם:)

ואומר רשב"א דלריכי תרי קראי הבקר אור לריך לעיר אחרת ואפי"

היכא דליכא למיחש למזיקין כגון אחי יוסף דהוו י"א והטעם מפני

הפחתים' וקרא דלא תלאו אילטריך לעירו יא ומפני המזיקין יב:

ובאור בקר בעולם הזה. פי׳ ר״ת דהיינו עד חלי היום יג כלמוכח

זה יהיה תחלת זריחת השמש דהיינו הנץ החמה ללדיקים לעתיד לבא:

בפ' תמיד נשחט (דף נח.) דעד ו' שעות נקרא בקר יד כעין

לא נקט קס"ד אלא משום מאן

דמשני כדאמר לפרא

הכונס (דף ס ושם:) משמע

אור לארבעה עשר גרסיי: ס לאור הנר. בגמרא (דף ז:) מפרש טעמא: בודקין. שלא יעבור עליו בבל יראה ובבל ימלא: ובמה אמרו. לקמן במתניתין: שתי שורות. של חביות הסדורות במרתף של יין לריך לבדוק ביניהם. אחרי שאמרנו כל מקום שאין

מכניסין בו חמץ אין לריך לבדוק למה הוצרכו לבודקן ומפרש לא אמרו אלא במרתף שמכניסין בו חמך כגון מרתף שמסתפק ממנו יין לשולחנו ופעמים שהשמש עומד למזוג יין ופתו בידו וכשהיין כלה נכנס למרתף להביא יין: שתי שורות על פני כל המרתף. בגמ' (דף ח:) מפרש מאי היא: שתי שורות החילונות כו'. מפרש בגמ' (שס): גבו' ה"ג קא סלקא דעתך מאן דאמר נגהי נגהי ממש. כשיאיר השחר שחרית של י"ד: מאן דאמר לילי לילי ממש לא גרסי׳. דהת ודתי לילי הות ממש: הבקר אור. קס"ד דה"ק ולבקר דהיינו אור כלומר ששמו אור האנשים שולחו: מי כסיב האור בקר. דלשתמע ולאור דהיינו בקר דתימלי לומר דאור שם דבר הוא וקרי לבקר אור: הבקר אור כסיב. האי אור לאו שם דבר הוא אלא הבקר האיר והאנשים שולחו כמאן דאמר לפרא נהר ולפי דרכו לימדך הכתוב דרך ארץ מאחי יוסף שהמתינו עד שהאיר המזרח כדרב יהודה אבל אור שהוא שם דבר אינו אלא לילה: בכי טוב. היולא לדרך יכנס ערבית לבית מלון בעוד החמה זורחת ולמחר ימתין עד הנץ החמה ויצא ואז טוב לו שהאור טוב לוים שנאמר באור כי טובי ומה היא טובתו °מפני החיות ומפני הלקטים: וכאור נקר. השתא משמע לן דשם דבר הוא והכי קאמר דוד וכאור זה דהיינו בקר כן יזרח שמש ללדיקים שילחו מאפילתן לעולם הבא: מי כסיב אור בקר. דהיינו שם דבר ונימא אור הוא בקר וכן יזרח שמש: וכאור בקר כתיב. ואין זה שם דבר אלא כמאיר של בקר יזרח שמש כשמתחיל הבקר להאיר בעולם הזה והוא חשך ואפל בעלות השחר נוגה כזריחת השתש של עכשיו תהיה אותה שעה ללדיקים לעתיד לבא לפי שיהא אור החמה גדול מאד ואפילו עלות השחר שלה יאיר כהנץ החמה של עכשיו: למאיר ובא קראו יום. משעה שמתחיל להאיר והאי אור לאו שם דבר הוא: והא קיימא לן. בשמעתא קמייתא

דברכותח: עד לחת הכוכבים יממח.

כדכתיב מעלות השחר ועד לאת הכוכבים דעזרא (נחמיה ד): אלא. מריץ הכי: קרייה רחמנה לנהורה כו'. החי ויקרה לחו קריחת שם הוא דתימא שקרא את שם האור יום אלא קרא לבריאה המאירה ונפקא מינה לנודר הנאה מן האור שיאסר באורן של כוכבים: מדקאמר והא קיימא דן עד צאת הכוכבים יממא הוא. אומר ר״י דפשיטא ליה לגמרא דעד נאת הכוכבים יממא משום דמסקינן בספ״ב דמגילה

קאמר ודקא קשיא לך הא שאינן מאירין לא הא דנקט כוכבי אור לאו למעוטי כוכבים שאינן מאירין דכל כוכבים יש להם אור וליכא למעוטי מידי וקרא אשמעינן דאור כוכבים קרוי אור

שברא מהוד מעטה לבושו: ופקדיה אמלוחא דיממא. לוהו לשמש ביום ולחושך לוה לשמש בלילה. קרא כמלך שקרא לעבדו שיבא לפניו: הא קמ"ל דאור כוכבים נמי אור הוא. לעולם כוכבים המאירים

אמר רב דאמר רב יהודה אמר רב ילעולם יכנם אדם בכי מוב ויצא בכי מוב מיתיבי יממא אור יממא אלמא אור יממא הוא מי כתיב אור בקר וכאור בקר כתיב והכי קאמר וכאור בקר בעולם הזה כעין זריחת שמש לצדיקים לעולם הבא מיתיבי נויקרא אלהים לאור יום אלמא אור יממא הוא הכי קאמר יולמאיר ובא קראו יום אלא מעתה ולחשך קרא לילה למחשיך ובא קרא לילה והא קיימא לן דעד צאת הכוכבים יממא הוא אלא הכי קאמר קרייה רחמנא לנהורא ופקדיה אמצותא דיממא וקרייה רחמנא לחשוכא ופקדיה אמצותא דלילה מיתיבי הללוהו כל כוכבי אור אלמא אור אורתא ⁴ הוא הכי קאמר הללוהו כל כוכבים המאירים אלא מעתה כוכבים המאירים הוא דבעו

א א מיי׳ פ״ב מהלכות חמץ ומנה הלכה ג סמג עשין לט טור וש"ע א"ח סי תלא סעיף א:

עין משפמ

נר מצוה

מוסף תוספות א. ואפי׳ נאמר דמתני׳ מדרבנז מ"מ אנו צריכיז ליתן טעם. מוס' שאנן. ב. אלמא אי לאו דלא אטרחיה רבנז הוה גזרינז אסוררו לבנן ווווו גוו בן דלמא אתי למיכל מיניה. תוס' ל"פ. ג. [ו]משום אדם אחד לא עשו תקנה. שס: וכיון דלבני ביתו מותר הייז לעצמז אם אתה אוסרו לזה נמצאת מצריכן לעמוד בבית מיוחד לעצמו. מהר"ס חלאוה. T. היכא דלא ביטל. מוס' שאנן. ה. [ו]מוקמינן ליה לתוך זמנו. תוס' שחנץ. ו. נ"ל. אע"ג דמ"ד לילי לילי ממש אמסקנא נמי קאי נקט קס"ד משום קא נקט קט ל מטום דקס"ד דמאן דאמר נגהי נגהי ממש קאמר, כי היכי דמאן דאמר לילי לילי ממש. חי' הר"ן. ז. דמשום מזיקין מה לי עירו מה לי עיר אחרת, ועוד דההוא דמצרים, ועוד דההוא דמצרים, בעירם היה. מוס' הלא"ע. ח. הו"ל למימר יצא וו. הווייל למימו יצא בכי טוב ויכנס בכי טוב דהא לעולם יוצאין מעיר קודם שנכנסיז. מוס' לופין קורם שנכנסין, מוס ר"פ. ט. ולכאורה הו"ל למימר יורד תחילה. מוס' סרח"ש. י. שאינו רגיל בה. חי׳ הר״ן. יא. שהוא רגיל בה, והוי לחודיה. שס. יב. אבל לא מפני שס. ב. אבל לא מפני הפחתים, שכבר הוא רגיל בהם. שס. יג. שזהו כל המאור שיכול להאיר. מוס' ל"פ. יד. דכתב את הכבש האחד תעשה בבקר ואת הכבש השני . תעשה בין הערבים אלמא בין הערבים דהיינו שעות ולמעלה משש נקרא בקר. מהר"ס חלחוה. טו. והשתא פליגי דלר"י מספקא ליה בכל הכוכבים הנראים משקיעת החמה עד שהכסיף העליון אם הם בינונים אם לאו. תוס׳ שנת לה. טו. אבל היכא שנת נה, טו. אבל היכא דלא בקיאינן בלשון בנ״א אזלינן בתר לשון תורה. תוס' הרא"ש. ועיין במהר"ס חלאוה.

רבינו חננאל

אור לארבעה עשר בודקין את החמץ לאור הנר כו׳ מאי אור רב הונא אמר נגהי כאי אח דב זוונא אמו בגודי רב יהודה אמר לילי. אף על גב דאסיקנא לדברי על גב דאסיקנא לדברי הכל אור אורתא הוא, אמרינן קס״ד דמאן דאמר נגהי קסבר האי אור צפרא הוא ומאן דאמר לילי קסבר לילי הוא. ואותבינן עליה והכתיב הבקר אור ואיך תאמר האור לילי הוא. יפרקינן מי כתיב אור בקר דשמעת מינה שהאור בקר הוא, הבקר אור כתיב, ופי׳ הבקר האיר ולא כי האור הוא הבקר. מיתיבי וכאור בקר יזרח שמש אלמא אור מא הוא. ושנינן וכאור בקר כתיב, כלומר כאור בקר קודם זריחת שמש בין. יויד יוייד בביר לצדיקים לעתיד לבוא הוא כעין זריחת שמש בעולם הזה. נמצא זריחת שמש רווון, נכובא הייהו שמש בעולם הזה כעין אור בקר קודם זריחת שמש קוום וויוונ שמש לצדיקים לעתיד לבוא. ייקרא אלהים לאור יום.

ושנינן למאיר ובא קראו יום. כלומר משיאיר היום ולהלן קראו יום. [אמצותא דיממא. למצות שנוהגין ביום, כגון ציצית ומילה וכיוצא בהן. חשוכא ופקדיה אמצותא דנהגי (שליליה) [בלילה] כגון הקטר חלבים ואברים].

הללוהו כל כוכבי אור. פירוש בא הכתוב להודיע דאפילו זוהר הכוכבים נקרא אור, נפקא מינה לנודר, דאמר מר הנודר מן האורה אסירו באורן של כוכבים.